

Nr 74.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till främjande av humanistisk forskning; given Stockholms slott den 7 februari 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Josef Weijne.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 februari 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och handelsdepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne följande.

Inledning.

I skrivelse den 25 april 1946 har *vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien* anhållit, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen äska ett årligt anslag av 650 000 kronor såsom bidrag till främjande av humanistisk forskning. Tillsammans med ränteavkastningen av humanistiska fonden, omkring 250 000 kronor för år, skulle härigenom ett årligt belopp av omkring 900 000 kronor bli tillgängligt för utdelande av bidrag till ifråga-

varande ändamål. Anslagsfördelningen skulle enligt förslaget omhänderhavas av humanistiska fondens nämnd, som därvid skulle erhålla annan sammansättning än för närvarande.

Akademiens framställning har förberetts av en inom akademien utsedd 20-mannaberedning med följande sammansättning: akademiens preses H. K. H. Kronprinsen, dåvarande riksantikvariern S. Curman, numera riksmarskalken B. Ekeberg, professorerna A. Blanck, B. Karlgren, K. B. Westman, S. Tunberg, J. Roosval, A. Boëthius, S. Erixon, dåvarande överbibliotekarien A. Grape, riksarkivariern B. Boëthius, samt professorerna E. Wessén, M. P:son Nilsson, G. Aspelin, O. Rydbeck, H. Nelson, H. Nyberg, E. Ekwall och E. Heckscher.

Sedan akademien preliminärt godkänt ett av 20-mannaberedningen upprättat förslag till skrivelse i ämnet, inhämtade akademien yttranden häröver från teologiska och juridiska fakulteterna samt humanistiska sektionerna vid universiteten i Uppsala och Lund, från humanistiska samt stats- och rättsvetenskapliga avdelningarna vid Stockholms högskola ävensom från lärarrådet vid Göteborgs högskola. Med anledning av vad i de avgivna yttrandena anförts vidtog akademien sedermera vissa ändringar i sitt preliminära förslag.

Utlåtanden över akademiens slutliga förslag ha avgivits av *kanslern för rikets universitet* efter hörande av *humanistiska sektionerna vid universiteten i Uppsala och Lund, statskontoret* samt *1945 års universitetsberedning*.

Av handlingarna i ärendet inhämtas i huvudsak följande.

Behovet av ytterligare åtgärder för stöd åt humanistisk forskning.

Härom anför *akademien* följande.

Enligt akademiens på lång erfarenhet grundade uppfattning sakna de humanistiska vetenskaperna i betänklig utsträckning det ekonomiska stöd, utan vilket ingen forskning kan tillfredsställande fylla sin uppgift.

Sveriges materiella utveckling har under de senare årtiondena tagit jättesteg framåt. Emellertid torde det vara ovedersägligt, att en viss jämvikt bör råda mellan ett lands materiella och andliga kultur. Det kan knappast vara till det helas fördel, om det materiella framåtskridandet och den därpå inriktade forskningen ägnas så mycken omsorg och så starkt stöd, att föga blir över för den del av vår odling, som avser de mera andliga värdena. Fastmera böra båda hålla något så när jämna steg med varandra. Endast om så sker, kan man tala om en allsidig och i djupare mening sund utveckling.

Enligt vitterhetsakademiens uppfattning intaga de humanistiska vetenskaperna en central ställning, då fråga är om vårt lands andliga odling. Därför måste deras trivsel och förkovran vara av högt allmänt intresse och förty också vara en statsangelägenhet av största vikt. Det är denna akademiens uppfattning, som föranleder akademien att hos Kungl. Maj:t nu göra en framställning om åtgärder till förbättrade villkor för humanistisk forskning i vårt land. Att akademien valt den nuvarande tidpunkten för en sådan framställning beror dels på att de ekonomiska förhållandena inom landet nu efter lri-

gets slut synas bereda ökade möjligheter för tillgodoseende av ifrågavarande ändamål, dels därpå, att det allmänna intresset just nu synes hava blivit inriktat på önskvärdheten av ökade resurser för vetenskaplig forskning på olika områden. Vikten av sådan forskning synes numera dess bättre inses av allt vidare kretsar bland vårt folk. Resultatet härav har redan visat sig, då inom flera viktiga vetenskapliga forskningsområden för våra förhållanden betydande ekonomiska och organisatoriska åtgärder vidtagits eller äro föremål för övervägande, alla syftande till att skapa bättre förutsättningar för forskningens framåtskridande.

Det synes vitterhetsakademien därför vara angeläget att — utan att önska på något sätt konkurrera med andra vetenskapsområdens intressen — framhålla nödvändigheten av att även åt de av akademien företrädde vetenskaperna beredas väsentligt ökade möjligheter att bedriva ett effektivt och något så när omfattande arbete. Härvidlag utgör den första förutsättningen tillgången till betydligt rikligare anslag än som nu stå till förfogande.

Akademien erinrar i detta sammanhang om att — fränsett anslagen till universitet, högskolor, arkiv, bibliotek och museer — endast ett fåtal anslag under åttonde huvudtiteln direkt avse humanistisk forskning, nämligen för innevarande budgetår anslagen till utgivande av Svenskt biografiskt lexikon, Svenskt diplomatarium och Nusvensk ordbok om tillhoppa 52 000 kronor (i riksstatsförslaget för nästa budgetår äro dessa tre anslag upptagna med tillhoppa 61 000 kronor) samt en del av anslaget å 200 000 kronor till understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker. Av sistnämnda anslag för budgetåret 1945/46, 190 000 kronor, disponerades i runt tal 90 000 kronor för humanistiska tidskrifter och arbeten.

Vidare påpekar akademien, att vissa allmänna medel indirekt tillföras humanistisk forskning därigenom att Svenska akademiens stora ordboksverk bekostas av medel, som inflyta från det denna akademi tillkommande privilegiet att utgiva Post- och Inrikes Tidningar.

Akademien framhåller slutligen att, förutom nämnda anslag, numera, då enskilda donationer av större mått av bekanta skäl blivit ytterst sällsynta, huvudsakligen endast avkastningen av humanistiska fonden stode till förfogande för understödande av vetenskaplig humanistisk forskning och publikationsverksamhet.

Beträffande h u m a n i s t i s k a f o n d e n s tillkomst och hittillsvarande verksamhet har *akademien* anfört följande.

Då humanistiska fonden efter framställning av akademien genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 oktober 1927 instiftades, torde det ha varit Kungl. Maj:ts avsikt (se föredragande statsrådet Hamrins anförande till statsrådsprotokollet den 22 oktober 1927 efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet) att skapa ett varaktigt och tillräckligt ekonomiskt stöd åt den humanistiska forskningen i vårt land. Meningen var att genom stora successiva tilldelningar av s. k. överskottsmedel från de då ännu icke

förstatligade penninglotterierna låta fonden växa tills den uppnått en sådan storlek, att dess avkastning rimligen kunde anses fylla de behov, för vilka den var avsedd. Såsom jämförelsepunkter nämnde statsrådet Hamrin bland annat de båda Carlsbergfonderna i Danmark.

Tyvärr har emellertid humanistiska fondens utveckling icke blivit sådan som från början avsågs. I och med penninglotteriernas förstatligande indrogos till lotterimedelsfonden de rikliga s. k. överskottsmedel, tack vare vilka fondens kapital bildats och tillvuxit. Därmed råkade också dess ränteavkastning i stagnation. Trots att fonden sedermera kommit i åtnjutande av årliga tillskott av lotterimedel — från och med år 1940 250 000 kronor — har på grund av räntefotens samtidiga sjunkande ränteavkastningen icke ökats, utan visat en tendens att sakta falla. Detsamma gäller givetvis även andra fonder för allmännyttiga ändamål.

Humanistiska fonden 1936—1945.

År	Kapital vid	Ränteavkastning	Omkostnader	Utdelningsbara
	årets början			räntemedel
	kronor	kronor	kronor	(för följande år)
				kronor
1936	4 236 895	193 440	9 080	184 360
1937	4 819 570	213 347	11 501	201 846
1938	5 407 841	217 628	11 828	205 800
1939	6 103 343	238 018	15 433	222 585
1940	6 653 263	245 264	15 262	230 002
1941	6 853 263	270 196	16 767	253 429
1942	6 853 263	252 627	18 113	234 514
1943	7 253 263	257 962	18 348	239 614
1944	7 253 263	255 651	18 620	237 031
1945	7 453 263	253 897	17 485	236 412

För att åtminstone tillfälligt möjliggöra för fonden att i ökad utsträckning tillgodose de viktigaste behoven av understöd åt humanistisk forskning har Kungl. Maj:t medgivit, att av de årliga för kapitalökning avsedda tillskotten av lotterimedel 50 000 kronor — för år 1946 100 000 kronor — fingo användas till utdelning i stället för att avsättas till ökning av fondkapitalet. Den för utdelning disponibla räntebehållningen uppgick för år 1946 till i runt tal 236 000 kronor, varför humanistiska fondens nämnd år 1946 kunnat utdela — jämte vissa besparingar å tidigare anslag å tillhoppa omkring 14 000 kronor — omkring 350 000 kronor, en summa, som motsvarar mindre än hälften av summan av samtidigt sökta anslag, i runt tal 730 000 kronor.

Ovan angivna summor, i och för sig betydande, ha således visat sig vara alldeles otillräckliga i förhållande till storleken av de anslag, som begärts hos humanistiska fonden och som efter sorgfällig prövning tillstyrkts av sakkunniga. I många fall ha de beviljade anslagen måst tillmätas väsentligt knappare än de summor, som med fullt fog begärts. Åtskilliga i och för sig angelägna ändamål ha icke alls eller endast i mycket reducerad grad kunnat tillgodoses med anslag. En jämförelse mellan de av sakkunniga tillstyrkta och de av humanistiska fondens nämnd beviljade anslagen lämnas i följande sammanställning:

År	Summa anslag, tillstyrkta av sakkunniga kronor	Summa anslag, beviljade av nämnden kronor
1936	334 627	164 875
1937	439 118	181 000
1938	401 567	204 015
1939	431 206	214 000
1940	518 786	223 200
1941	499 983	253 700
1942	549 843	296 750
1943	611 337	303 400
1944	541 877	331 175
1945	522 653	308 600
Summa	4 850 997	2 480 715

Vidare är det akademien bekant, att ej så få — och därtill verkligt betydande — företag av humanistiskt vetenskaplig art planerats, utan att vederbörande initiativtagare ens ansett det löna mödan att begära anslag ur humanistiska fonden, väl vetande, att fondens utdelningsbara medel alltid varit till bristningsgränsen upptagna. Akademien har själv måst ålägga sig stor återhållsamhet vid framställningar om anslag för egna forskningsarbeten, oaktat vetenskapligt högst önskvärda och viktiga företag eljest väl hade kunnat motivera väsentligt högre anslagskrav.

Även Sveriges ställning i förhållande till den internationella forskningen på det humanistiska området synes väl motivera, för att ej säga nödvändiggöra ökade anslag. Vi ha här lyckats uppnå en ställning på olika områden, som det är ett nationellt intresse att i fortsättningen hävda och befästa. Det kan ej heller vara lämpligt, att vårt land skall av brist på medel nödgas avböja sin medverkan till internationella vetenskapliga forskningsarbeten, där vi rimligen kunna antagas vara i stånd att göra goda insatser. Akademien håller också före, att en dylik levande kontakt med andra länders arbeten och med dessas utövare är av utomordentlig betydelse för vår egen vetenskaps utveckling. Det är ovedersägligt, att en sådan kontakt, ett sådant samarbete är ägnat att vidga de svenska vetenskapsmännens synkrets och bidra till att ställa in deras rent svenska forskningsarbeten i större sammanhang. Över huvud taget torde Sveriges deltagande på den internationella vetenskapliga vädjobanan vara ägnat att stärka vår allmänna internationella ställning.

En viktig orsak till att humanistiska fonden ej på långt när i tillräcklig utsträckning kan tillgodose den humanistiska *forskningens* intressen är, att mycket betydande delar av tillgängliga medel nödvändigtvis åtgå för att gälda trycknings- och andra därmed sammanhängande *publikationskostnader*. En sammanställning av fondens utdelade anslag under senaste 10-årsperiod visar följande.

År	Beviljad anslags-	Publicering	Bearbetning	Resor, fältar-
	summa	kronor	kronor	beten m. m.
	kronor	kronor	kronor	kronor
1936	164 875	92 775	55 050	17 050
1937	181 000	84 000	71 250	25 750
1938	204 015	89 475	81 850	32 690
1939	214 000	95 500	80 200	38 300
1940	223 200	120 300	88 950	13 950
1941	253 700	121 800	110 050	21 850
1942	296 750	152 350	119 050	25 350
1943	303 400	167 900	116 650	18 850
1944	331 175	184 375	127 850	18 950
1945	308 600	157 990	132 760	17 850
Summa	2 480 715	1 266 465	983 660	230 590

Då ett vetenskapligt arbete givetvis måste befordras till trycket, om det skall få något värde såsom led i det vetenskapliga framåtskridandet, har det varit alldeles nödvändigt att utdela dessa stora tryckningsanslag. Men följden har ock blivit, att högst angelägna och lovande forskningsföretag måst ställas på framtiden eller till och med helt avskrivnas på grund av de tillgängliga medlens knapphet. Skadan härav kan naturligtvis ej i siffror angivas, men måste anses vara betydande.

Det torde av akademiens här ovan lämnade framställning tydligt ha framgått, att behovet av medel för den humanistiska vetenskapens stödande i den omfattning, som måste anses rimlig och önskvärd, högst betydligt överstiger humanistiska fondens nuvarande avkastning, samt att de hittills lämnade årliga tillskotten av lotterimedel för utdelning icke varit tillräckliga för att avhjälpa denna brist. En mera betydande ökning av dessa tillskott av lotterimedel synes för närvarande icke heller vara möjlig.

Akademien anser sig under sådana förhållanden böra hos Kungl. Maj:tt göra framställning om att ett större årligt anslag måtte utverkas av riksdagen för att tillsammans med humanistiska fondens avkastning användas till att stödja och främja humanistisk vetenskaplig forskning samt att fördelningen av dessa anslagsmedel måtte överlämnas åt humanistiska fondens nämnd, sedan densamma ombildats på sätt akademien föreslår i det följande.

Akademiens förslag har i de avgivna yttrandena från företrädarna för de humanistiska och teologiska vetenskaperna hälsats med stor tillfredsställelse.

Kanslern för rikets universitet, som likaledes i princip anslutit sig till akademiens förslag, anför följande.

Såsom akademien i sin framställning erinrat, har under de senaste åren inom flera viktiga vetenskapliga forskningsområden betydande ekonomiska och organisatoriska åtgärder vidtagits i syfte att skapa bättre förutsättningar för forskningens framåtskridande. För främjande av teknisk, medicinsk och naturvetenskaplig forskning ha sålunda särskilda forskningsråd inrättats och statsmedel i avsevärd utsträckning ställts till förfogande. Den humanistiska forskningen, som likväl är av central betydelse för den andliga kulturens utveckling, saknar emellertid allttjämt det ekonomiska stöd, som erfordras för

att denna forskning skall på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. Förutsättningen för att de humanistiska vetenskaperna skola kunna bedriva ett effektivt och något så när omfattande arbete är emellertid, att betydligt rikligare anslag anvisas för ifrågavarande ändamål. Akademiens initiativ till beredande av bättre ekonomiska möjligheter på förevarande område har hälsats med tillfredsställelse av samtliga de i ärendet hörda instanserna och för egen del får jag på det livligaste understryka vikten av att åtgärder snarast vidtagas för ett ökat tillgodoseende av den humanistiska forskningens behov.

Verksamhetsområdets omfattning.

I fråga om principerna för användningen av anslagsmedlen till stöd åt humanistisk forskning har akademien framhållit, att skäl syntes föreligga att i stort sett bibehålla vad i sådant hänseende stadgades i § 1 av reglementet för humanistiska fonden. Dessa stadganden innehålla för närvarande följande.

§ 1.

Humanistiska fonden är bildad av lotterimedel, som Kungl. Maj:t i sådant syfte tilldelat vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, och står under akademiens förvaltning.

Fondens avkastning skall användas till följande ändamål:

att främja svenskt forskningsarbete inom de humanistiska vetenskapernas område;

att i övrigt främja sådana företag och arbeten, som kunna vara av betydelse för eller äga samband med de humanistiska vetenskapernas framåtskridande; samt

att, då synnerliga skäl föreligga, till svenska offentliga samlingar förvärva sådana föremål (konstverk, handskrifter, tryckalster och dylikt), vilka äro ägnade att tjäna såsom vetenskapligt material eller hjälpmedel för humanistisk forskning och vilkas bevarande eller förvärvande åt Sverige anses vara av större vikt.

Vissa tillägg och förtydliganden i dessa bestämmelser anser akademien dock behövliga. Akademien har bland annat ansett sig böra undersöka, huruvida det kunde vara önskvärt och lämpligt, att humanistiska fondens verksamhetsområde utvidgades att omfatta, förutom de egentliga humanistiska ämnena, jämväl de teologiska och juridiska ämnesgrupperna. En del av dessa vetenskaper hade ju, framhåller akademien, redan förut räknats till humaniora, särskilt de delar, som berörde dels deras historiska och filologiska, dels deras mera filosofiska sidor. Därför hade också arbeten av dylik art redan upprepade gånger erhållit anslag ur humanistiska fonden. Även övriga delar av dessa vetenskapsgrenar syntes emellertid äga tillräcklig frändskap med egentliga humaniora för att de skulle kunna tänkas bliva hänfödda till fondens verksamhetsområde. Akademien anför vidare följande.

Akademien har även dryftat frågan, vilken ställning samhällsvetenskaperna — i den del de ej falla inom den juridiska ämnesgruppen — böra intaga i förhållande till humanistiska fonden och dess anslag. Akademien har därvid

inhämtat, att en utredning om samhällsvetenskapernas omfattning och tillgodoseende med forskningsanslag pågår.¹ Överläggningar ha därför upptagits med ordföranden i denna beredning. Dels av dessa överläggningar, dels av yttranden från de juridiska fakulteterna vid de båda statsuniversiteterna och från den stats- och rättsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms högskola samt slutligen från lärarrådet vid Göteborgs högskola har det framgått, att det av de juridiska och samhällsvetenskapliga ämnesgruppernas representanter knappast anses vara ett önskemål, att dessa vetenskaper skola bli hänfödda till dem, som borde kunna erhålla sina anslag ur humanistiska fonden i annan mån, än som redan hittills skett. Då den nyssnämnda beredningen enligt vad akademien inhämtat lärt övertaga att söka utverka ett gemensamt forskningsanslag för samtliga stats- och samhällsvetenskapliga discipliner, inom vilka även de juridiska vetenskaperna skulle inbegripas, har akademien ansett sig icke böra föreslå någon utvidgning av humanistiska fondens verksamhetsområde till förmån för sistnämnda vetenskapsgrupper. — Dock finner akademien det självfallet, att sådana vetenskapliga forskningsarbeten inom ämnesgruppen, som äro övervägande historiskt eller filosofiskt orienterade, böra såsom hittills kunna komma i åtnjutande av understöd från fonden.

Den teologiska ämnesgruppen däremot synes lämpligen i sin helhet böra tillgodoses genom anslag ur humanistiska fonden även beträffande de grenar av denna grupp, som ej förut självklart ansetts höra till humaniora. De teologiska fakulteterna i Lund och Uppsala ha i sina yttranden helt anslutit sig till denna mening. Det synes för övrigt föga sannolikt, att något särskilt forskningsanslag för teologisk forskning eljest kan komma att inrättas.

Om alla ämnesområdena bör liksom hittills gälla, att endast rent vetenskaplig forskning, men ej undervisningsändamål, erhåller stöd genom anslag från fonden. Akademien anser även, att understöd ur humanistiska fonden självfallet liksom hittills bör kunna utgå till vetenskapligt forskningsarbete inom andra ämnesområden än här ovan avhandlade, då arbetet övervägande är humanistiskt till sin natur.

I syfte att förtydliga innebörden av sitt förslag rörande verksamhetsområdets omfattning har akademien lämnat en specificerad redogörelse för de ändamål, till vilka bidrag borde kunna utgå ur den på föreslaget sätt förstärkta humanistiska fonden. Av denna redogörelse samt de med anledning därav avgivna yttrandena inhämtas i huvudsak följande.

a) **U n d e r s t ö d t i l l e n s k i l d a s f o r s k n i n g s a r b e t e n.** Sådana understöd borde kunna utgå i form av ersättning för mistad lön vid kortare ledighet och dylikt samt bidrag till arbetshjälp, materialier m. m.

b) **A n s l a g t i l l » f o r s k n i n g s å r ».** Anslag borde, yttrar akademien, kunna tilldelas en forskare för att möjliggöra för honom att erhålla ledighet från sin befattning under längre tid, t. ex. ett år, »forskningsår».

c) **R e s e a n s l a g.**

Beträffande de under b) och c) upptagna anslagsändamålen anför akademien följande.

Akademien har givetvis icke genom dessa ändamåls upptagande bland humanistiska fondens ändamål avsett att ersätta befintliga eller motverka

¹ Utredningen har numera slutförts, se stat. off. utr. 1946: 74.

ifrågasatta statutenliga möjligheter för statsuniversitetens, eventuellt också de fria högskolornas professorer och lärare att även på annat och måhända för dem fördelaktigare sätt ernå här avsedda tjänstledighet med bibehållen lön ävensom reseanslag och dylikt. Akademien avser att genom sitt förslag förhjälpa icke minst de många forskare, som icke åtnjuta dylika privilegier, att kunna frigöra sig en tid från det dagliga tjänste- eller förvärvsarbetet för att kunna genomföra en forskningsuppgift. Sådana forskare finnas i många olika ställningar: såsom tjänstemän vid arkiv, bibliotek och museer, vid läroverk och skolor av olika slag, stundom även i privata tjänsteställningar och såsom fria yrkesutövare. Deras medverkan i humanistiskt forskningsarbete är synnerligen önskvärd. Alltför ofta har en god undersökning stannat på ett halvgånget stadium och blivit utan nytta, därför att vederbörande forskare icke kunnat ernå den tid av samling och arbetsro, som erfordrats för att föra arbetet till slut.

Denna uppgift är för övrigt icke ny för humanistiska fondens verksamhet, ehuru den på grund av medlens knapphet hittills icke kunnat praktiseras i så stor utsträckning, som varit önskvärd.

Humanistiska sektionen vid universitetet i *Uppsala* invände i sitt yttrande över akademiens preliminära förslag, att anslag till ifrågavarande två ändamål, forskningsår och resor, icke syntes böra belasta det planerade forskningsanslaget utan borde tillgodoses med statsmedel på annat sätt, dels i form av lagstadgad rätt för innehavaren av statlig professur eller jämförlig befattning att vid viss ledighet för vetenskapligt arbete erhålla ersättning för förlorade tjänstgöringspenningar, dels i form av särskilda resestipendier. I *särskilt yttrande* av professorn *Brusewitz*, vari 9 andra professorer instämt, framhölls, att om ett tillräckligt reseanslag kunde åstadkommas utanför fonden, vore detta en tilltalande utväg, men att å andra sidan fonden knappast borde vara helt stängd för vissa forskningsändamål, som krävde utlandsresor.

Teologiska fakulteten i *Lund* fann frågan om anslag till »forskningsår» vara av sådan vikt, att den krävde ett ännu effektivare ekonomiskt stöd än vad det tilltänkta anslaget kunde möjliggöra. *Humanistiska sektionen* intog samma ställning till denna fråga som motsvarande sektion i *Uppsala*.

Med anledning av vad i de avgivna yttrandena anfördes har *akademien* anført följande.

Akademien kan icke i detta sammanhang underlåta att framhålla, att humanistisk forskning icke bedrivs enbart vid universitetet, utan att en ganska betydelsefull del av denna forskning också utövas vid våra arkiv, bibliotek, museer och andra liknande institutioner, dit vissa stora och viktiga forskningsarbeten på grund av sin natur måste förläggas. Dessutom utgöra lektorerna och många andra medlemmar av landets lärarkårer ofta mycket värdefulla krafter för vår humanistiska forskning, krafter, som måste stödjas och tillvaratagas för det svenska forskningsarbetet. Även kretsen av övriga enskilda forskare på olika områden är ganska betydelsefull och förtjänar hjälp och uppmuntran i sina många gånger mycket värdefulla specialforskningar. — Även dessas intressen har akademien velat tillgodose vid sidan av universitetens och högskolornas.

Humanistiska sektionen i *Uppsala* understryker i sitt sist avgivna yttrande, att statsanställda vetenskapsmän böra erhålla statutenlig möjlighet till »forskningsår» och annan jämförlig ledighet utan att medel ur det nu begärda anslaget tages i anspråk. Även i fråga om reseanslagen har sektionen anfört vissa betänkligheter. *Humanistiska sektionen* i *Lund* har däremot anslutit sig till akademiens förslag.

Kanslern för rikets universitet har ansett sig icke kunna biträda förslaget, att anslag ur fonden skulle utgå för att möjliggöra för en forskare att erhålla ledighet från sin befattning under längre tid, t. ex. ett år, »forskningsår». Ersättning för dylik ledighet borde tillgodoses i annan ordning.

Universitetsberedningen har anslutit sig till kanslerns förslag liksom även *statskontoret*.

d) **A n s l a g f ö r v e t e n s k a p l i g a u n d e r s ö k n i n g a r » i f ä l t e t**. Härmed avses, anför *akademien*, expeditioner, undersökningar eller andra arbeten av bland annat historisk, statsvetenskaplig, konsthistorisk, arkeologisk, språkvetenskaplig, litteraturhistorisk, kulturgeografisk, etnografisk och folkloristisk natur såväl inom som utom landet. Hit höra också företag, som utföras av forskare från vårt land gemensamt med forskare från ett eller flera andra länder, t. ex. nordiskt samarbete.

Humanistiska sektionen i *Uppsala* synes förmena, att anslag till ifrågasättande ändamål i första hand borde tillgodoses genom särskilda statsanslag till resor.

Kanslern har — under erinran att akademiens förslag innebure möjlighet att ge reseanslag även för »fältarbeten» utom landet — ifrågasatt om man icke härigenom kommit att omspanna ett alltför vidsträckt verksamhetsområde.

Universitetsberedningen synes ha anslutit sig till den ståndpunkt, som intagits av kanslern, vilket även *statskontoret* gjort.

e) **»H a l v p e r m a n e n t a a n s l a g**». Härmed avser *akademien* anslag av kortare eller längre varaktighet till forsknings- och utgivningsföretag, ledda av lärda sällskap eller andra kompetenta sammanslutningar. Såsom exempel nämnas: Svenskt diplomatarium, Sveriges runinskrifter, Sveriges kyrkor, Svenskt biografiskt lexikon, arbeten utgivna av Kungl. Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia m. fl.

f) **A n s l a g f ö r r e d i g e r i n g o c h u t g i v n i n g a v u r k u n d s p u b l i k a t i o n e r a v a l l a s l a g**. Härmed likställer *akademien* bibliografier, register och andra likartade hjälpmedel för vetenskaplig forskning.

g) **A n s l a g t i l l m u s e e r, b i b l i o t e k o c h a r k i v**. *Akademien* har tänkt sig, att anslag skulle kunna tilldelas dylika och liknande

institutioner i och för utförande av humanistisk forskning i egen regi samt för materialier, böcker, fotografier m. m. dylikt för samma ändamål.

Ifrågavarande förslag har blivit föremål för invändningar i vissa av de avgivna yttrandena, vari bland annat anföres följande.

Reservanterna till humanistiska sektionens i Uppsala första yttrande: Det kan ifrågasättas, om icke sådan forskning, som akademien här avser och som väl hittills bekostats av till dessa institutioner anslagna medel, alltfört bör bekostas på samma sätt. Vidare kan starkt ifrågasättas, om bidrag till böcker, vartill bibliotek och arkiv redan ha anslag, skola kunna utgå ur fonden. Vad som i detta samband menas med »materialier» är oklart. — I sitt senare yttrande har *humanistiska sektionen* anslutit sig till de synpunkter, som anförts av reservanterna.

Kanslern (med instämmande av *universitetsberedningen*): Det synes i viss mån tveksamt, huruvida anslag böra utgå till under g) angivna ändamål. Det måste i så fall röra sig om alldeles extraordinära forskningsuppgifter, som falla utanför ramen för institutionernas ordinarie verksamhet.

Statskontoret har ansett understödandet av museer m. fl. institutioner för ifrågavarande ändamål böra ske i annan ordning.

h) Anslag för att möjliggöra publicering av resultaten av humanistisk forskning (tryckning, klichering, bindning, översättning till främmande språk m. m.).

i) Anslag till internationella forskningsföretag av allmänt värde för humanistisk forskning.

Beträffande anslag till sistnämnda ändamål har *akademien* anført:

Redan före första världskriget hade man på åtskilliga håll insett betydelsen av internationell samverkan på bland annat den humanistiska vetenskapens fält. Sålunda hade gemensamma vetenskapliga företag av stor vikt igångsatts på flera områden. Mycket goda resultat hade redan vunnits och högst betydande sådana kunde skönjas. Sedan freden återställdes sökte man återupptaga eller nyorganisera arbetet, varjämte nya liknande samarbetsföretag sattes igång eller planerades. Såsom ett viktigt exempel härpå kan nämnas det sedan 1900 av fem tyska och österrikiska akademier utgivna stora latinska ordboksarbetet *Thesaurus linguæ latinæ*. Ett annat är den stora samlingspublikationen över alla antika vaser, *Corpus vasorum antiquorum*, utgiven genom *Union académique internationale*. Det andra världskriget har givetvis i detta internationella samarbete åstadkommit mycket större avbräck än det förra kriget. Det är emellertid att förutse, att samarbetet efter hand och kanske snart nog kommer att återupptagas.

Under förfluten tid har Sveriges medverkan i sådana viktiga företag tyvärr ej alltid kunnat påräknas av brist på tillgängliga medel. Det synes akademien högeligen angeläget, att vårt land, som skonats från krigsdeltagande, måtte bereda sig på att göra en insats härvidlag, som motsvarar dess vetenskapliga ställning och dess anspråk på att betraktas såsom ett kulturland av rang. Rimliga anslag böra därför kunna lämnas till dylika företag. Givetvis bör därvid i allmänhet eftersträvas, att direkt svensk medverkan i sådana företag äger rum. I de flesta fall torde till och med såsom villkor för ett svenskt bidrag böra ställas, att även svenska vetenskapsmän få deltaga i arbetet. Men möjlighet torde jämväl böra finnas att undantagsvis frångå denna regel och

att sålunda bevilja begränsade bidrag, även om direkt svensk personlig medverkan ej är omedelbart möjlig.

I detta sammanhang önskar akademien framhålla det önskvärda att i reglementet för humanistiska fonden införes föreskrift för nämnden att övervaka, att publikationer av internationellt intresse, till vilka anslag beviljas, antingen i sin helhet utgivas på något av de stora kulturspråken, i vissa fall på latin, eller också förses med resuméer på motsvarande språk. Även härigenom skulle en önskvärd förstärkt kontakt med den internationella vetenskapen åvägbringas.

Humanistiska sektionen i Lund anför i anslutning till detta förslag följande.

Det synes sektionen lämpligt att i förevarande anslagsändamål också inräkna internationella tidskrifter, som till en del stå under svensk ledning men tryckas utomlands. Härvid bör det icke utgöra något hinder, att *svenska* tidskrifter och årsböcker i allmänhet icke böra erhålla anslag av ifrågavarande medel. Dock finner sektionen, att bidrag till internationella tidskrifter i första hand borde utgå från det å riksstaten uppförda anslaget för utgivande av tidskrifter m. m., under förutsättning, att detta anslag ökas i erforderlig grad.

k) **A n s l a g f ö r f ö r v ä r v a v f ö r e m å l t i l l m u s e e r, a r k i v o c h b i b l i o t e k.** *Akademien* motiverar ifrågavarande förslag på följande sätt.

I reglementet för humanistiska fonden återfinnes i § 1 sista stycket en bestämmelse, som medgiver användande i vissa fall av fondens medel till förvärvande av föremål till svenska offentliga samlingar. Denna bestämmelse har under fondens snart 20-åriga tillvaro endast två gånger kommit i tillämpning och då med mycket oansenliga belopp. Detta torde huvudsakligen ha berott därpå, att fondens medel ej ens tillnärmelsevis räckt till för tillgodoseende av kraven på publicering och forskning. Klart är emellertid å andra sidan, att de mycket blygsamma inköpsanslag, som i de flesta fall stå till förfogande för museer, bibliotek, arkiv och dylikt, aldrig kunna förslå till förvärv av sådana verkligt betydande konstverk, handskrifts- och boksamlingar eller arkivalier, som stundom av olika anledningar, ofta helt oförmodat, erbjudas till förvärvande. I vissa fall ha sådana förvärv kunnat genomföras, dock endast tack vare mellankomst av enskilda donatorer eller föreningar. Men denna väg för anskaffande av medel lär nog i framtiden bli allt mindre framkomlig. Därför synes det vitterhetsakademien vara angeläget, att en möjlighet beredes att — då fråga är om förvärv av för offentliga samlingar särskilt viktiga föremål — medel mera extraordinärt kunde ställas till förfogande. Beslut härom torde emellertid, då fråga är om större summor, t. ex. överstigande 20 000 kronor, böra i varje särskilt fall underställas Kungl. Maj:ts stadfästelse. Oberoende härav torde det böra lämnas humanistiska nämnden möjlighet att till mötande av större utgifter av nu omförmält slag årligen ur anslaget avsätta penningmedel.

Det kan möjligen invändas, att anslag sådana som dessa ej direkt höra samman med ett humanistiskt forskningsanslag. Men akademien vill då erinra därom, att offentliga samlingar i sig själva erbjuda den bästa grundval för mångsidig forskning på åtskilliga områden. Deras berikande med viktiga

ting står sålunda i nära sammanhang med forskningen. Härförutom torde det få anses vara ett självklart statsintresse, att våra offentliga samlingar av nu ifrågakvarande art kunna för den svenska allmänheten framvisa ett kvalitativt så högt stående material som möjligt.

Invändningar riktas i flera av de avgivna yttrandena mot ifrågakvarande förslag. Sålunda anföres bland annat följande.

Humanistiska sektionen i Uppsala. Sektionen anser ifrågakvarande förslag mindre lämpligt, då därigenom alltför lätt intrång kan göras på andra humanistiska forskningsintressens berättigade krav. Sektionen kan därför icke ansluta sig till förslaget på denna punkt.

Humanistiska sektionen i Lund. Sektionen hälsar med glädje den föreslagna möjligheten att använda medel ur den förstärkta humanistiska fonden till inköp för museer, arkiv och dylika institutioner. Sektionen vill dock framhålla den svårighet, som kan uppkomma därigenom, att föremål och samlingar av här avsett slag ofta hembjudas med kort tidsfrist, varför ansökan i vanlig ordning hos humanistiska fonden och behandlingen av sådan ansökan kan vara en alltför långsam procedur. Det synes mycket lämpligt, att respektive museer, arkiv etc. även kunna erhålla dylika anslag för visst generellt angivet inköpsändamål utan att i förväg behöva specificera vilka enskilda föremål eller samlingar som skulle anskaffas.

Lärarrådet vid Göteborgs högskola. Av motiveringen framgår, att akademien bland ifrågakvarande föremål även inräknar »verkligt betydande konstverk». Enligt lärarrådets uppfattning höra inköp av konstverk ej direkt samman med humanistisk forskning och böra även med hänsyn till de numera betydande kostnader, dylika inköp kräva, tillgodoses genom andra medel. Lärarrådet föreslår, att anslag under k) begränsas till att omfatta förvärv av föremål och samlingar av särskild betydelse för svensk humanistisk forskning.

Kanslern — varmed *universitetsberedningen* och *statskontoret* instämt — har icke funnit lämpligt, att humanistiska fonden skulle belastas med att utgiva anslag till museer, arkiv och bibliotek m. fl. för förvärvande av föremål av ifrågakvarande slag. Medel för sådant ändamål syntes i stället böra beräknas under vederbörande institutioners ordinarie anslag.

Anslaget storlek.

Akademien har, som nämnts, anhållit, att anslaget till bidrag till främjande av humanistisk forskning måtte fastställas till 650 000 kronor. Till stöd härför har akademien anfört följande.

Det torde i detta sammanhang vara av värde att lämna några uppgifter rörande storleken av de anslag, som i vårt grannland Danmark sedan längre tid tillbaka kunnat lämnas till stöd för humanistisk vetenskaplig forskning samt för inköp av konstverk m. m. till offentliga samlingar, allt tack vare de båda stora donationsfonderna *Carlsbergfondet* (grundlagd 1876) och *Ny Carlsbergfondet* (grundlagd 1901).

Dessutom bör i detta sammanhang även lämnas uppgifter om *Rask-Ørsted Fondet*, upprättad 1919 till stöd för dansk vetenskap i förbindelse med mel-

lanfolklig forskning, således avseende de ändamål, som ovan angivas under d) och i).

Under tioårsperioden 1935/45 ha de nämnda danska fonderna för ifrågasvarande humanistiska ändamål lämnat i medeltal per år följande anslagsbelopp:

Carlsbergfondet	kronor	734 100
Ny Carlsbergfondet	»	450 200
Rask-Ørsted Fondet	»	107 500
	<hr/>	
	Summa kronor	1 291 800,
härav till inköp för museer m. m.	»	372 800.

Dansk vetenskaplig humanistisk forskning har sålunda tack vare de nämnda tre fonderna fått anslag, som i medeltal överstiga $1\frac{1}{4}$ miljon kronor om året.

Det är att märka, att juridisk och teologisk vetenskap *icke* understödjes av Carlsbergfonden. Det har vidare upplysts, att alla tre fonderna under krigsåren icke utdelat hela de tillgängliga beloppen, utan ha gjort större reservationer än normalt.

Att fixera den summa, som är nödvändig för att på ett rimligt sätt fylla de krav på ekonomiskt stöd, som svensk humanistisk vetenskap synes ha rätt att ställa, om den skall kunna fullfölja de uppgifter, vilka här ovan angivits, är helt visst en vansklig sak. Ändamålen äro mångskiftande, ämnesområdena många och olikartade. Redan den årliga summan av de anslag, varom ansökts från humanistiska fonden under senare år, giver vid handen, att det måste röra sig om ett stort belopp.

Härtill måste, enligt vad ovan föreslagits, läggas behoven av stöd åt teologisk vetenskap ävensom summan av vissa anslag, som borde överflyttas från åttonde huvudtiteln, utgörande för budgetåret 1945/46 i runt tal 80 000 kronor enligt följande specifikation.

Understöd för utgivande av Svenskt biografiskt lexikon	kronor	15 000
Bidrag till utgivande av Svenskt diplomatarium	»	25 000
Understöd för fortsatt utgivande av Nusvensk ordbok	»	12 000
Vissa bidrag ¹ från anslaget till understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker, för budgetåret 1945/46 tillhopa	»	27 100
	<hr/>	
	Summa kronor	79 100.

För internationellt organiserade arbeten böra även, enligt vad ovan framhållits, vissa anslag beräknas. Akademien vill jämväl erinra om sina i det föregående gjorda uttalanden, av vilka framgår, att man måste räkna med ej så få — och i detta fall sannolikt stora — planerade vetenskapliga företag, där vederbörande till följd av tillgängliga medels otillräcklighet ej ens ansett det löna mödan att begära anslag. Härjämte erinrar akademien om sina egna

¹ Svensk historisk bibliografi 800 kronor, Svenska fornskriftsällskapets utgivningsverksamhet 2 200 kronor, Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia 2 200 kronor, Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium, 8 000 kronor, Horae Soederblomianæ 1 000 kronor, V. Lundstedt: Law and Justice, 400 kronor, Skrifter, utgivna av statsvetenskapliga föreningen i Uppsala 3 000 kronor, Michaelisgillet: kommentar till Olaus Magnus historia om de nordiska folken 1 500 kronor, Sjöhistoriska samfundets skriftserie 800 kronor, Landsmålsarkivets i Uppsala Lule-lapska ordbok 5 000 kronor, B. Hesselman: Förstudier till en nordisk språkhistoria 2 200 kronor.

under utförande varande eller planerade företag, där det måste anses högst önskvärt att väsentligt ökade anslag kunde ställas till förfogande.

I detta sammanhang vill akademien erinra om de starkt stigande kostnaderna för tryckning, papper, klichéer m. m. Kostnadsstegringen på det nämnda området uppgår för närvarande till cirka 50 procent i förhållande till 1938 års priser.

Slutligen måste man räkna med den summa, som erfordras för inköp till museer, bibliotek och arkiv, och vilken bör uppgå till ett något så när betryggande belopp.

Det sammanlagda årsbehovet till stöd för humanistisk forskning torde med hänsyn till vad här ovan sagts närmast kunna beräknas till omkring en miljon kronor. Då emellertid tillräckligt fasta beräkningsgrunder ännu saknas, anser akademien det riktigast att nu begränsa det beräknade årsbehovet till 900 000 kronor. Då humanistiska fondens ränteavkastning för närvarande kan beräknas till cirka 250 000 kronor, skulle det årliga statsanslaget till humanistisk forskning för närvarande kunna begränsas till 650 000 kronor.

Akademien har i detta sammanhang framhållit önskvärdheten av att humanistiska fonden allt fortfarande måtte få påräkna samma årliga tillskott till sitt fondkapital som hittills beviljats av lotterimedel. En visserligen långsam men dock stadig stegring av fondens räntemedel ansåge akademien vara viktig, då dessa medel under alla förhållanden kunde påräknas oberoende av i övrigt växlande statsfinansiella konjunkturer.

Humanistiska sektionen i Uppsala ifrågasätter, med hänsyn till de knappa villkor, varunder de humanistiska vetenskaperna hittills arbetat, om ej det föreslagna understödsbeloppet vore att anse som alldeles för otillräckligt. Vad akademien anfört om de danska fonderna utgjorde ett talande jämförelse-material.

Kanslern har förklarat sig anse, att det av akademien beräknade medelsbehovet icke syntes vara för högt tilltaget. Härvid räknade kanslern med, att från den förstärkta humanistiska fonden skulle utgå understöd även för de av akademien angivna ändamål, vilka nu tillgodosågos genom särskilda anslag under åttonde huvudtiteln. — Vidare anför kanslern:

Ett tillgodoseende av den humanistiska forskningen enligt de av akademien framlagda grunderna bör givetvis icke få utgöra ett hinder för upptagande av ett förslag att till universitets- och högskoleorganens förfogande ställa medel för främjande av humanistisk forskning i analogi med vad som skett i fråga om medicinsk forskning. Särskilt yngre forskare, som icke inför ett centralt forskningsråd förmå tävla om anslag, kunna där få sina anslagsbehov pröva av sina närmaste lärare och därigenom bli bedömda av dem, som bäst känna sökandenas förutsättningar. Som komplement till det medicinska forskningsrådets verksamhet har denna anordning slagit väl ut.

Universitetsberedningen tillstyrker likaledes, att 650 000 kronor anvisas till ifrågavarande ändamål samt yttrar vidare:

Samtidigt som beredningen sålunda i allt väsentligt biträder akademiens anslagsäskande, anser beredningen det angeläget att betona, att de föreslagna

åtgärderna till förbättrande av villkoren för de humanistiska vetenskaperna icke täcka alla de önskemål, som framställts till beredningen av representanter för dessa vetenskaper. Liksom för den medicinska torde även för den humanistiska forskningen medel behöva ställas till universitets- och högskoleorganens direkta förfogande. Detta gäller särskilt för tillgodoseendet av de krav på publiceringsmöjligheter, som mindre avancerade forskare kunna framställa.

Statskontoret framhåller, att det undandroge sig ämbetsverkets bedömande, huruvida och i vilken utsträckning medel borde ställas till förfogande för ifrågavarande ändamål utöver vad som för närvarande utginge från humanistiska fonden samt genom anslag å riksstaten.

Anslagets administration.

Akademien förordar, att humanistiska fondens organ skola handhava det nya forskningsanslaget. Akademien anför:

Akademien finner det vara naturligt och följdriktigt, att humanistiska fonden och dess organ, som under snart 20 år på ett framgångsrikt och, såvitt akademien kunnat finna, synnerligen tillfredsställande sätt handhaft uppgiften att med hittills tillgängliga medel stödja och främja humanistiskt forskningsarbete i landet, också i fortsättningen får fullfölja denna uppgift med användande av de rikare resurser, som det äskade årsanslaget skulle lämna. Därigenom skulle en önskvärd kontinuitet bevaras och en under de gångna åren grundlagd, synnerligen värdefull erfarenhet och översikt över det vetenskapliga arbetet på det humanistiska området tillgodogöras.

Humanistiska fondens nämnd har i verkligheten under den tid densamma varit i verksamhet på de humanistiska vetenskapernas område motsvarat de forskningsråd, som under senaste tid inrättats för andra vetenskapsområden. Nämnden har, liksom forskningsråden, en fullkomligt fri ställning gentemot akademien i sitt handhavande av de utdelningsbara räntemedlen, liksom själva förvaltningen av fondens kapital ombesörjes av särskilt förordnade ekonomidelegerade och sålunda är helt skild från akademiens övriga penningförvaltning.

En praktisk-ekonomisk fördel skulle även vinnas genom det ifrågavarande anslagets överlämnande till humanistiska fonden, ty densamma äger redan en färdig och beprövad förvaltningsapparat, som utan större förändringar är kapabel att övertaga den ekonomiska förvaltning, som kan krävas för det nya anslaget. Förvaltningskostnaderna för humanistiska fonden ha, inklusive reseersättningar till de akademisammanträden, vid vilka fondens angelägenheter behandlas, uppgått till i runt tal 18 000 kronor om året. De torde vid en ökning av fondens anslagskapacitet icke behöva överstiga 35 000 kronor om året enligt verkställd approximativ beräkning.

I fråga om humanistiska fonden stadgas i reglementet för fonden, att densamma tilldelats akademien och står under dess förvaltning. Förvaltningen skall vara helt skild från akademiens övriga fondförvaltning och ombesörjas av tre ekonomidelegerade, av vilka en utses av Kungl. Maj:t och två av akademien. Dessa, vilka äro ansvariga för vården av fondens penningmedel,

äga rätt att anställa sekreterare och räkenskapsförare. Ekonomidelegerade må icke besluta andra utgifter än sådana, som sammanhånga med fondens penningförvaltning.

Beträffande placeringen av fondens medel finnas detaljerade bestämmelser i reglementet. Fondens kapital får ej tagas i anspråk utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

I fråga om h u m a n i s t i s k a f o n d e n s n ä m n d samt beträffande utdelningen av anslag från fonden stadgas i förutnämnda reglemente (§§ 5—12) följande.

§ 5.

Fördelningen av tillgängliga medel verkställs av en nämnd, som består av ordförande, vice ordförande och två ledamöter, samtliga förordnade av Kungl. Maj:t, samt ytterligare sex ledamöter, av vilka akademiens båda klasser utse vardera tre. Vardera klassen väljer tillika en suppleant att inträda vid förfall för ledamot, som utsetts av klassen.

Ledamöter och suppleanter utses för en tid av fem år.

Avgår ledamot eller suppleant, utses ny ledamot eller suppleant för återstående del av tjänstgöringstiden.

Till ledamöter och suppleanter skola utses personer, kända för allmänna humanistiska intressen, samt sådana forskare inom humanistiska vetenskaper, vilka gjort sig kända för humanistiska intressen även utom egna specialområden. Det bör iakttagas, att så många vetenskapsgränar som möjligt bliva företrädda i nämnden.

§ 6.

För beslut i nämnden fordras, att minst sju ledamöter äro tillstädes och minst fem om beslutet ense. Vid lika röstetal vinner den mening, som omfattas av ordföranden.

För ärendenas beredning och föredragning samt protokollföringen m. m. må nämnden inom eller utom sig utse lämplig person, vilken äger att därför åtnjuta skälig ersättning.

För avlöningar, resekostnader och övriga administrationsutgifter äger nämnden att från fondens avkastning uppbära nödiga medel enligt av akademien årligen fastställd stat.

I denna må även upptagas skälig reseersättning till akademiens utom Stockholm boende ledamöter för deltagande i sådant akademiens sammanträde, varå sakkunniga enligt § 7 utses eller annat fonden rörande ärende av större vikt behandlas.

Nämnden skall årligen före den 15 februari till akademien avgiva berättelse över sin verksamhet under nästföregående år.

§ 7.

Utdelningen av anslag från fonden äger rum i regel en gång om året.

Ansökning om sådant anslag inlämnas till akademien senast den 31 oktober året innan avsedd utdelning skall äga rum.

För granskning av sålunda inkomna ansökningar utser akademien vid sitt ordinarie decembersammanträde sakkunniga inom de specialområden, vilka ansökningarna avse.

Till sakkunniga utses de personer, korporationer eller institutioner, som akademien i varje särskilt fall anser vara mest lämpliga. Även ledamot av nämnden kan utses till sakkunnig.

Sakkunniga skola avgiva utlåtande, huruvida till dem överlämnade ansökningar böra föranleda tilldelande av anslag. Hava flera ansökningar om anslag till likartade ändamål överlämnats till samma sakkunniga, skola dessa jämväl angiva i vilken ordning ansökningarna synas förtjänta av bifall.

De sakkunnigas utlåtanden böra avgivas till akademien senast den 15 januari.

Ansökningshandlingar och utlåtanden jämte uppgift om de till utdelning tillgängliga medlen avlämnas av akademien till nämnden, som har att företa ansökningarna till avgörande senast den 10 mars. Omedelbart efter avgörandet skola utlåtandena återställas till de sakkunniga.

§ 8.

Nämndens beslut om utdelning av anslag tillkännagivas på lämpligt sätt samband med akademiens högtidssammankomst den 20 mars.

§ 9.

Vid anslagens fördelning äger nämnden fullständig frihet inom ramen för de tillgängliga medlen. Den må ock bestämma villkor för åtnjutande av beviljat anslag.

Nämnden bör vid anslagsfördelningen tillse, att sådana ändamål, vilka nämnden på grund av inhämtade yttranden av sakkunniga eller eljest anser vara mest förtjänta av understöd, bliva särskilt främjade, oberoende av de ämnesgrupper, till vilka de höra. En schematisk på förhand gjord uppdelning av tillgängliga medel mellan de olika humanistiska ämnesgrupperna får icke ifrågakomma.

Nämndens beslut om utdelning av anslag må icke överklagas.

§ 10.

Nämnden äger besluta, att viss del av de under året för utdelning tillgängliga medlen må reserveras till en följande utdelning.

Till samma ändamål må anslag icke lämnas under mer än tre år i följd. Därefter måste minst ett kalenderår förflyta, innan anslag ånyo må givas. Dock må nämnden genom år efter år förnyade anslag främja särskilda under akademiens ledning stående forskningsföretag eller publikationer.

§ 11.

I brådskande fall, så ock eljest där särskilda skäl föreligga, må beslut om utdelning fattas av nämnden i annan ordning än i § 7 sägs; skolande dock sådant beslut underställas akademien för godkännande.

Akademiens beslut i dylikt ärende må icke överklagas.

§ 12.

Har framställning om utbetalande av beviljat anslag icke gjorts inom två år efter anslaget beviljande, anses detta hava förfallit, såvida ej akademien annorlunda beslutar. Har anslag till samma ändamål beviljats flera år i följd, räknas tiden från sista beviljandet.

Såsom förut nämnts har *akademien* förordat viss ändrad sammansättning av humanistiska fondens nämnd. Syftet härmed angives vara att vid dess tillsättande ett större inflytande än hittills garanteras universiteten och högskolorna i Stockholm och Göteborg. Akademiens förslag att den teologiska ämnesgruppen skall inbegripas inom fondens verksamhetsområde har även ansetts göra en ökning av antalet nämndledamöter ofrånkomligt.

Akademiens preliminära förslag. I det preliminära förslaget, som för yttrande underställdes vissa universitetsmyndigheter, hade akademien ifrågasatt en förändring av nämndens sammansättning, som framgår av följande sammanställning:

*Nuvarande
sammansättning:*

- 4 ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t (därav ordförande och vice ordförande).
- 6 ledamöter, utsedda av akademien (3 av vardera klassen).

*Föreslagen
sammansättning:*

- 2 ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t (ordförande och vice ordförande).
- 6 ledamöter, utsedda av akademien (3 av vardera klassen).
- 4 ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t inom ett förslag av 8 personer, därav 2 från vart och ett av universiteten och de fria högskolorna.

Härtill skulle komma två av akademien utsedda suppleanter.

Mot det preliminära förslaget restes åtskilliga invändningar från universitetens och högskolornas sida med krav på starkare representation i nämnden.

Akademiens slutliga förslag. I sitt slutliga förslag har akademien modifierat sitt förslag med avseende på nämndens sammansättning i enlighet med följande:

Föreslagen sammansättning:

- 3 ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t (därav ordförande och vice ordförande),
- 4 ledamöter, utsedda av akademien (2 av vardera klassen),
- 4 ledamöter, utsedda, 1 av humanistiska sektionen i Uppsala, 1 av humanistiska sektionen i Lund, 1 av humanistiska avdelningen vid Stockholms högskola samt 1 av lärarrådet vid Göteborgs högskola,
- 1 ledamot, utsedd gemensamt av de teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund.

Härtill skulle komma suppleanter för envar av de ledamöter, som icke förordnats av Kungl. Maj:t. Akademien skulle tillse, att den forskningsverksamhet, som bedrivs utanför universitet och högskolor även blir representerad i nämnden genom de av akademien valda ledamöterna.

Mandattiden för ledamöterna i nämnden borde sättas till fem år och bestämmelser införas till befrämjande av önskvärd cirkulation i nämndens sammansättning.

Beträffande akademiens slutliga förslag, som tillstyrkts av *humanistiska sektionen i Lund*, har *humanistiska sektionen i Uppsala* anfört:

Akademien föreslår, att humanistiska fondens nämnd, ombildad på visst sätt, fördelar hela det nu av akademien begärda anslaget jämte humanistiska fondens tidigare medel. Ett helt fristående organ hade givetvis varit tänkbart, och sektionen vill i detta sammanhang påpeka, att det naturvetenskapliga forskningsrådet föreslagits bliva i organisatoriskt avseende oberoende av vetenskapsakademien samt inrymma endast en enda representant för denna akademi mot tre representanter för de akademiska organen vid statsuniversitetet och Stockholms högskola. I medicinska forskningsrådet åter ställa fakulteterna, karolinska institutet, veterinärhögskolan och tandläkarinstitutet sex av elva ledamöter, medan de övriga äro självskrivna, respektive utsedda av Kungl. Maj:t. Tänkbart hade ävenså varit, att viss del av det begärda anslaget ställts direkt till de akademiska organens förfogande.

Sektionen vill likväl nu liksom i tidigare yttrande biträda akademiens förslag, nämligen att medlen fördelas centralt, samt att humanistiska fondens förvaltningsapparat utnyttjas för detta ändamål. Desto mera angeläget synes det emellertid, att den ombildade nämndens sammansättning garanterar en full och såvitt möjligt allsidig kontakt med den vid universitet och högskolor pågående forskningen. Också framhåller lärarrådet vid Göteborgs högskola i sitt tidigare yttrande: »Enligt lärarrådets uppfattning bör det oefftergivligt tillkomma de humanistiska sektionerna i Lund och Uppsala, den humanistiska fakulteten vid Stockholms högskola och lärarrådet vid Göteborgs högskola att direkt utse ledamöter med suppleanter av den humanistiska nämnden. Ett avgörande inflytande i denna bör förbehållas dem». Det förhållandet, att vitterhetsakademien övervägande består av professorer vid dessa lärosäten, borgar i och för sig icke för en tillfredsställande representation, såsom uppvisas i lärarrådets yttrande. Ingenting hindrar naturligtvis å andra sidan, att till universitetetsrepresentant väljes en person, som tillika är ledamot av akademien.

Av skäl som sålunda anförts, vill sektionen för sin del föreslå, att den ifrågakvarande nämnden måtte bestå av en ordförande, utsedd av Kungl. Maj:t, en vice ordförande, likaledes utsedd av Kungl. Maj:t, tre ledamöter valda av vitterhetsakademien, en representant för de båda teologiska fakulteterna tillsammans, två representanter för humanistiska sektionen i Uppsala, två representanter för humanistiska sektionen i Lund, en representant för Stockholms högskolas humanistiska fakultet och en representant för lärarrådet vid Göteborgs högskola. För akademiens och de akademiska organens representanter skulle samtidigt väljas personliga suppleanter.

Sammanlagda antalet ledamöter i nämnden bleve på detta sätt oförändrat enligt akademiens förslag tolv. Genom att sektionerna ägde att utse vardera två ledamöter vunnes även den fördelen, att såväl de historiska som de språkliga disciplinerna kunde påräkna en betryggande representation i nämnden. Vid samtliga val till nämnden bör enligt sektionens mening den grundsatsen vara vägledande, att ingen lärdomsgren må äga mer än en företrädare bland nämndens medlemmar.

Beträffande mandattiden vill sektionen i anslutning till akademiens förslag tillstyrka fem år, dock så att ingen må kunna omedelbart omväljas för ny femårsperiod. En successiv förnyelse genom cirkulation synes likaså ändamålsenlig. Enligt sektionens mening torde slutligen även en viss åldersgräns

för valbarhet till nämnden böra fastställas; pensionsåldern för akademiska lärare vid statsuniversitet bör i så fall utgöra en rimlig norm. Från samtliga i detta stycke omtalade bestämmelser skulle givetvis de båda av Kungl. Maj:t utsedda medlemmarna av nämnden vara undantagna.

Kanslern har anfört följande.

När det gällde spörsmålen om vidtagandet av åtgärder för främjande av medicinsk och naturvetenskaplig forskning diskuterades möjligheten av att anknyta en dylik verksamhet till vetenskapsakademien. Det befanns emellertid ur olika synpunkter lämpligare att upprätta fullt självständiga och fristående organ — forskningsråd — för handhavandet av ifrågakvarande uppgifter. Starka skäl kunna givetvis anföras för att en motsvarande organisation upprättas för den humanistiska forskningens vidkommande, vilket forskningsråd skulle omhändervä de medel, som kunde komma att uppföras på riksstaten. Med hänsyn emellertid till förekomsten av humanistiska fonden och den organisation, som redan finnes för förvaltning av dess medel, synes det ur praktiska synpunkter mest ändamålsenligt, att samtliga de för humanistisk forskning tillgängliga medlen komme att förvaltas av ett och samma centrala organ och att den humanistiska fondens förvaltningsapparat utnyttjas för detta ändamål. Jag anser mig därför böra biträda akademiens förslag på denna punkt.

Akademien har i samband med sitt nu framlagda förslag förordat att nämnden skulle utökas med två ledamöter till tolv, av vilka Kungl. Maj:t skulle förordna ordförande, vice ordförande och en ledamot, tillika sekreterare, humanistiska sektionerna vid universiteten i Uppsala och Lund, humanistiska avdelningen vid Stockholms högskola och lärarrådet vid Göteborgs högskola utse vardera en ledamot jämte en suppleant för denne, de teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund gemensamt en ledamot och en suppleant samt vitterhetsakademien fyra ledamöter (akademiens båda klasser två vardera) jämte personliga suppleanter för dessa.

Från universitets- och högskolehåll har framhållits betydelsen av att ett avgörande inflytande i nämnden förbehålles de humanistiska sektionerna vid universiteten samt Stockholms högskolas humanistiska avdelning och lärarrådet vid Göteborgs högskola. I anslutning härtill har humanistiska sektionen i Uppsala föreslagit, att nämnden skulle bestå av tolv ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t skulle utse ordförande och vice ordförande samt de humanistiska sektionerna i Uppsala och Lund vardera två ledamöter, humanistiska avdelningen vid Stockholms högskola och lärarrådet vid Göteborgs högskola vardera en ledamot, teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund gemensamt en ledamot samt vitterhetsakademien tre ledamöter; för de akademiska organens och akademiens representanter skulle personliga suppleanter väljas.

För egen del vill jag framhålla, att jag anser det i hög grad betydelsefullt, att nämnden får en sådan sammansättning, att tillräckligt inflytande i densamma beredes yngre, i aktivt forskningsarbete verksamma akademiska lärare. Detta önskemål torde bäst tillgodoses genom att de fyra humanistiska avdelningarna vid universiteten och högskolorna beredas en förhållandevis stark representation i nämnden. Jag ansluter mig därför till det förslag, som framlagts av humanistiska sektionen i Uppsala, dock med den jämkningen, att vitterhetsakademien i enlighet med dess förslag bör utse fyra ledamöter i nämnden, av vilka akademiens båda klasser skulle välja vardera två. Härvid synes likväl böra iakttagas, att minst två av dessa ledamöter företräda

humanistisk forskning utanför de akademiska lärosätena. För att likväl kunna hålla nämnden inom det föreslagna medlemsantalet av tolv anser jag mig böra föreslå, att vice ordförande icke förordnas av Kungl. Maj:t utan utses av nämnden bland dess valda ledamöter.

De olika läroanstalterna samt vitterhetsakademien böra före valens för rättande samråda med varandra för att ernå största möjliga allsidighet i nämndens sammansättning och härvid eftersträva att i regel ingen lärdomsgren erhåller mer än en företrädare.

I likhet med akademien anser jag att mandattiden bör fastställas till fem år och i överensstämmelse med vad humanistiska sektionen i Uppsala framhållit håller jag före, att bestämmelse bör införas om att ingen må omedelbart kunna omväljas för en ny femårsperiod. En successiv förnyelse av nämnden genom cirkulation synes mig också ändamålsenlig.

Jag är jämväl av den uppfattningen, att en viss åldersgräns för valbarhet till nämnden lämpligen bör fastställas. I sådant avseende torde för de av universiteten och högskolorna valda ledamöterna pensionsåldern för akademiska lärare vid statsuniversiteten få anses utgöra en rimlig norm. För de av akademien utsedda ledamöterna torde uppnådd levnadsålder av 70 år böra fastställas som gräns.

Vad sålunda av mig föreslagits i fråga om de valda ledamöterna bör givetvis icke gälla den av Kungl. Maj:t förordnade ordföranden.

För ärendenas beredning och föredragning samt protokollföring m. m. torde nämnden — liksom för närvarande är fallet — böra äga att inom eller utom sig utse lämplig person, mot åtnjutande härför av skälig ersättning. I enlighet med vad akademien uppgivit synas förvaltningskostnaderna kunna hållas inom en ram av 35 000 kronor, innebärande en kostnadsökning av 17 000 kronor, och förvaltningen liksom hittills omhänderhavas av humanistiska fondens ekonomidelegerade.

Statskontoret har yttrat följande.

Då humanistiska fonden inrättades avsågs, att densamma skulle genom tilldelning av lotterimedel växa till dess den uppnått sådan storlek, att dess avkastning rimligen kunde fylla de behov, för vilka den var avsedd, nämligen att utgöra ett varaktigt och tillräckligt ekonomiskt stöd åt den humanistiska forskningen. På grund av penninglotteriets förstatligande, räntesatsens nedåtgående, stigande material- och tryckningskostnader samt ökade behov av understöd åt forskningen blir emellertid med nuvarande avsättningar till fondkapitalet den tidpunkt alltmera avlägsen, då ränteavkastningen kan bli av tillfredsställande storlek. Med hänsyn härtill och då rådande ordning för dispositionen av medel för den humanistiska forskningens understödjande karakteriseras av bristande överskådlighet, anser sig statskontoret böra föreslå, att lotterimedelsfonden icke vidare tages i anspråk för ifrågavarande ändamål, att ytterligare avsättningar till humanistiska fonden icke verkställas, samt att för den humanistiska forskningens främjande anvisas ett särskilt reservationsanslag under åttonde huvudtiteln. Å detta anslag bör såsom uppbördsmedel redovisas ränteavkastningen av humanistiska fonden. Vid en sådan lösning av det föreliggande problemet synes för gäldande av uppkommande förvaltningskostnader böra — såsom skett för exempelvis statens medicinska forskningsråd — upptagas ett särskilt förslagsanslag å åttonde huvudtiteln. Storleken av dessa kostnader kan statskontoret icke bedöma på grundval av föreliggande uppgifter.

Vad särskilt angår förvaltningen av humanistiska fonden vill statskontoret bringa i erinran, att ämbetsverket vid flera tillfällen hävdade den uppfattningen, att fonden i fråga borde överflyttas till statskontorets förvaltning, varigenom vissa med akademiens handhavande av fonden förenade kostnader, bland annat för ekonomisekreterare och räkenskapsförare, 4 440 kronor, och för revision, 800 kronor, skulle bortfalla. Ur akademiens synpunkt kan detta icke innebära någon nackdel, då en dylik överflyttning givetvis icke i och för sig bör medföra ändring av beslutanderätten rörande fördelning av räntevkastningen.

Beträffande sammansättningen av humanistiska fondens nämnd vill statskontoret under erinran om Kungl. Maj:ts beslut den 11 oktober 1946 angående inrättande av ett naturvetenskapligt forskningsråd framhålla angelägenheten av att antalet ledamöter i möjligaste mån begränsas. I likhet med kanslern anser statskontoret emellertid, att de fyra humanistiska avdelningarna vid universiteten och högskolorna böra erhålla en förhållandevis stark representation i nämnden. Detta önskemål torde dock kunna tillgodoses, även om nämnden består av allenast ordförande och sju ledamöter.

Universitetsberedningen har funnit de från universitets- och högskolehåll framförda önskemålen, att de humanistiska sektionerna vid universiteten, humanistiska avdelningen vid Stockholms högskola och lärarrådet vid Göteborgs högskola skola erhålla ett avgörande inflytande i den nämnd, som skulle ha att fördela anslagen, berättigade. Det förslag till nämndens sammansättning, som förordats av kanslern, syntes ur dessa synpunkter tillfredsställande. Rörande frågan om åldersgräns för valbarhet till nämnden har beredningen understrukt önskvärdheten av direkt kontakt med den vid universiteten och högskolorna bedrivna forskningen och har därför även på denna punkt anslutit sig till universitetskanslerns förslag.

Vår tid kännetecknas av en snabb utveckling inom naturvetenskapernas, teknikens och medicinens områden, och framtidsperspektiven synas öppna utsikter mot nya stora landvinningar på dessa områden. Den naturvetenskapliga, tekniska och medicinska forskningens grundläggande betydelse för detta materiella uppsving är numera uppenbar för alla. För det kulturella livet och dess framåtskridande spelar den humanistiska forskningen en motsvarande roll. Försummas denna forskningsgren, uppstår fara för att den kulturella utvecklingen sackar efter den materiella. De åtgärder, som vidtagits eller planeras för att bereda större ekonomiska resurser åt de naturvetenskapliga, tekniska och medicinska forskningsområdena, böra därför enligt min mening följas av motsvarande åtgärder till stöd åt den humanistiska forskningen. Jag är därför beredd att i princip ge mitt stöd åt det förslag i dylikt syfte, som framlagts av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.

Akademien erinrar, att den till förvaltning erhållit den s. k. humanistiska fonden, vilken vid sin tillkomst för 20 år sedan avsågs skola genom årliga kapitaltillskott av lotterimedel uppbringas till sådan storlek, att dess årligen utdelade räntevkastning på ett tillfredsställande sätt skulle kunna sörja för

Departement-
schefen.

behovet av medel till stöd åt svensk humanistisk forskning. Fonden är för närvarande relativt betydande — dess kapitalbelopp uppgår till omkring 7,8 miljoner kronor — men dess ränteavkastning, i runt tal 250 000 kronor om året, är till följd av penningvärdets försämring, räntesatsens sjunkande m. fl. omständigheter ännu icke på långt när tillräcklig för att fylla sin uppgift. Det nu äskade anslaget är avsett till förstärkning av dessa för årlig utdelning tillgängliga räntemedel. Med hänsyn härtill torde det vara ändamålsenligt, att samma organ, som har att fördela dessa räntemedel, även får sig anförtrott att fördela de nu ifrågasatta anslagsmedlen. För närvarande utdelas anslagen från humanistiska fonden av »humanistiska fondens nämnd». Även anslagsmedlens fördelning torde därför böra ankomma på denna nämnd, som i samband därmed torde böra omorganiseras på sätt jag i det följande förordar.

I ärendet har till närmare granskning upptagits vissa av de ändamål, till vilka anslag för närvarande kunna beviljas från humanistiska fonden och vartill enligt akademiens förslag anslag alltjämt borde kunna beviljas även om fondavkastningen förstärktes medelst anslag å riksstaten. Från några håll ha därvid framförts mer eller mindre bestämt uttalade önskemål om begränsningar i det anslagsbeviljande organets befogenhet att anslå medel till vissa av akademien närmare angivna ändamål. Med anledning av dessa erinringar må till en början framhållas, att det icke synes önskvärt att i fråga om fördelningen av anslaget till humanistisk forskning uppställa begränsningar, som icke ansetts lämpliga eller erforderliga beträffande dispositionen av motsvarande anslag till främjande av medicinsk eller naturvetenskaplig forskning. Fastmera synes det böra hävdas, att humanistiska nämnden i princip bör åtnjuta lika stor frihet som de medicinska och naturvetenskapliga forskningsråden med avseende på fördelningen av forskningsanslagen. Genom en allsidig och även i övrigt väl avvägd sammansättning av nämnden torde för övrigt vinnas en fullgod garanti för att anslag icke komma att beviljas för ändamål, som falla utom ramen för syftet att främja humanistisk forskning.

Jag är således av principiella skäl icke benägen att förorda, att den bidragsbeviljande nämnden alltför mycket bindes genom statliga direktiv och ställer mig därför tveksam till de av en del remissmyndigheter framställda förslagen att i vissa hänseenden begränsa verksamhetsområdets omfattning. Jag kan sålunda icke dela de från universitetshåll uttalade betänkligheterna mot beviljande i nu ifrågavarande ordning av anslag till s. k. »forskningsår», d. v. s. anslag för att bereda en forskare möjlighet till en längre tids ledighet från sin tjänst för att kunna odelat ägna sig åt en forskningsuppgift. Detta ställningstagande får givetvis icke anses prejudicerande i vare sig ena eller andra riktningen i fråga om statsmakternas ställningstagande till universitetens önskemål om införande av en författningssenlig rätt för universitetslärare att erhålla »forskningsår» med bibehållna löneförmåner.

Invändningar ha även gjorts mot tanken att humanistiska nämnden skulle äga möjlighet att bevilja anslag till museer, bibliotek och arkiv för humanis-

tisk forskning i dessas egen regi. För egen del vill jag framhålla, att det härvid, såvitt gäller statliga institutioner, givetvis icke kan bli fråga om annat än undantagsfall, då det torde få förutsättas, att medel för dylika ändamål skola av statsmakterna ställas till förfogande i annan ordning. Med hänsyn härtill och framför allt av det skälet, att icke-statliga institutioner av ifrågasvarande slag icke böra frånhändas möjligheten att erhålla forskningsanslag, kan jag icke finna de framförda invändningarna bärande.

Erinringar ha även framställts mot att medel skulle kunna beviljas för förvärvande av föremål till museer, arkiv och bibliotek. Det bör i detta sammanhang erinras om att enligt det av Kungl. Maj:t fastställda reglementet för humanistiska fonden dennas avkastning må användas bland annat till att, då synnerliga skäl därtill äro, till svenska offentliga samlingar förvärva sådana föremål (konstverk, handskrifter, trycksaker och dylikt), vilka äro ägnade att tjäna såsom vetenskapligt material eller hjälpmedel för humanistisk forskning och vilkas bevarande eller förvärvande åt Sverige anses vara av större vikt. Formuleringen är sålunda i sig själv så snäv, att något oberättigat intrång på andra forskningsändamål icke torde behöva befaras. En allsidig sammansättning av den anslagsfördelande nämnden torde därjämte utgöra garanti mot missbruk. Jag är för övrigt för egen del beredd att medverka till, att statliga museer, bibliotek och arkiv till sitt förfogande erhålla så avpassade anslag på riksstaten, att krav från deras sida icke regelmässigt skola behöva framställas om bidrag från de för humanistisk forskning avsedda anslagsmedlen. Jag anser mig på anförda skäl icke böra ifrågasätta någon uttrycklig inskränkning i humanistiska nämndens nuvarande möjligheter att bevilja anslag även för ifrågasvarande ändamål, vilka möjligheter i fortsättningen liksom hittills icke lärer komma att utnyttjas annat än i sällsynta fall. På sätt akademien förordat torde dock beslut om bidrag för ändamålet böra underställas Kungl. Maj:ts prövning, såvitt fråga är om anslag på över 20 000 kronor, en regel som för övrigt, i likhet med vad som stadgats för beslut av medicinska och naturvetenskapliga forskningsråden, torde böra gälla generellt oavsett anslagsändamålets art.

Vad akademien i övrigt anfört rörande verksamhetsområdets omfattning, har icke givit mig anledning till erinran.

Akademiens framställning utmynnar i förslag om anvisande av ett riksstatsanslag av 650 000 kronor, varvid akademien emellertid tänkt sig, att de särskilda å riksstaten uppförda anslagen å tillhopa 52 000 kronor till utgivande av Svenskt biografiskt lexikon, Svenskt diplomatarium och Nusvensk ordbok skulle indragas och det ekonomiska ansvaret härför övertagas av humanistiska nämnden. Akademiens anslagsberäkningar föranleda icke annan erinran från min sida än att — då riksstatsförslaget för nästa budgetår alljämt upptager särskilda anslag för nämnda ändamål — det anslag till främjande av humanistisk forskning, som torde böra anvisas för nästa budgetår, synes böra reduceras till i avrundat tal 600 000 kronor. Jag förutsätter här-

vid i likhet med akademien, att från detta anslag hädanefter skola bestridas vissa utgifter, vilka hittills belastat anslaget till utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker. Till denna fråga torde jag få återkomma framdeles vid anmälan av frågan om anslagsbehovet för nästa budgetår till sistnämnda ändamål.

I fråga om sammansättningen av den nämnd, som skall få i uppdrag att fördela ifrågavarande anslagsmedel, ha delade meningar gjort sig gällande. Humanistiska fondens nämnd består för närvarande av 10 ledamöter, varav Kungl. Maj:t utser 4, därav en ordförande och en vice ordförande, och akademien 6. Det är givet, att universiteten och de fria högskolorna hädanefter böra få en förhållandevis stark egen representation i nämnden. Det ligger härvid nära till hands att universitets- och högskolorepresentationen blir följande, nämligen en teolog, gemensamt utsedd av de teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund, samt 4 humanister, varav en bör utses av humanistiska sektionen i Uppsala, en av humanistiska sektionen i Lund, en av humanistiska avdelningen vid Stockholms högskola samt en av Göteborgs högskolas lärarråd. Det förefaller vidare rimligt, att vitterhetsakademien får representeras av 2 ledamöter från vardera av dess klasser. Slutligen torde Kungl. Maj:t böra utse en ordförande och en vice ordförande. Inalles skulle således nämnden bestå av (1 + 4 + 4 + 2 =) 11 ledamöter, varav universiteten och högskolorna skulle utse 5, akademien 4 och Kungl. Maj:t 2. En dylik sammansättning, vilken jag för egen del finner lämplig, överensstämmer med kanslerns förslag med den skillnaden, att Kungl. Maj:t skulle komma att utse två ledamöter i stället för en samt att de humanistiska sektionerna vid statsuniversiteten skulle komma att utse vardera en i stället för vardera två ledamöter. Sistnämnda förslag skulle få den enligt min mening mindre lyckliga konsekvensen, att statsuniversitetens humanistiska sektioner komme att få en dubbelt så stark representation som de fria högskolorna.

Såsom kanslern föreslagit torde de olika läroanstalterna samt vitterhetsakademien före valen av ledamöter i nämnden böra samråda med varandra för att största möjliga allsidighet i nämndens sammansättning skall kunna ernås. Mandattiden synes lämpligen böra bestämmas till högst fem år och föreskrift meddelas i syfte att åstadkomma en successiv förnyelse av ledamöterna samt för att förhindra omedelbart omval av ledamot, som innehåft mandat två perioder i följd. Vad som från universitetshåll och av kanslern anförts rörande viss maximiålder för valbarhet synes även beaktansvärt; ett uttryckligt stadgande härom torde dock kunna undvaras. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att på förslag av akademien meddela erforderliga detaljbestämmelser rörande nämndens sammansättning och vad därmed står i samband.

Akademien har förutsatt, att även vid bifall till dess förslag om anvisande av ett större riksstatsanslag till främjande av humanistisk forskning avsättningar av lotterimedel till ökning av humanistiska fondens kapital alltjämt skulle företagas. Då denna fråga icke är av beskaffenhet att kräva riksdagens

medverkan, påkallas icke nu något ställningstagande till densamma. För egen del är jag dock av den principiella uppfattningen, att anslag av lotterimedel som regel icke bör beviljas för ändamål av beskaffenhet att bära tillgodoses genom anslag å riksstaten. Med hänsyn härtill är jag för egen del benägen att ansluta mig till den av statskontoret uttalade meningen, att lotterimedel hädanefter icke bära anvisas till förstärkning av humanistiska fonden. Där- emot är jag icke beredd att tillstyrka statskontorets förslag, att humanistiska fondens förvaltning skulle frångå akademien och att fondens ränteavkastning skulle redovisas över riksstaten såsom särskilda uppbörsmedel. Jag förordar således, att fondförvaltningen alltjämt skall vara uppdragen åt akademien genom särskilda ekonomidelegerade. Vid sådant förhållande ifrågasätter jag icke anvisande av ett särskilt förvaltningsanslag utan torde förvaltningskostnaderna tills vidare bära bestridas på samma sätt som hittills.

Det anslag till »bidrag till främjande av humanistisk forskning», vars anvisande jag i det föregående tillstyrkt, torde vid bifall till vad jag förordat bära uppföras såsom obetecknat. Det torde bära ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser rörande anslaget disposition och angående humanistiska nämndens sammansättning m. m.

I detta sammanhang torde få anmälas, att lektorn vid högre allmänna läroverket i Ystad, docenten Martin Fries hos Kungl. Maj:t anhållit om tjänstledighet från sin lektorstjänst under läsåret 1947/48 för fortsättandet av det av honom påbörjade arbetet med utgivandet av framlidne professorn Axel Hägerströms skrifter samt om ekonomiskt vederlag, svarande mot de avlöningsförmåner, som han på grund av tjänstledigheten skulle komma att mista. Beträffande betydelsen för svensk humanistisk forskning av detta editionsarbete synes icke råda någon tvekan. Jag utgår därför ifrån, att vid bifall till förslaget om anvisande av ett större riksstatsanslag till främjande av humanistisk forskning Fries skall kunna påräkna anslag av dessa medel med belopp svarande mot vad han visar sig avstå under tjänstledighet bud- getåret 1947/48 för ifrågavarande forskningsuppgift.

Åberopande vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till främjande av humanistisk forskning* för budgetåret 1947/48 anvisa ett anslag av kronor 600 000.

Med bifall till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Ljungberg.